

kontrastni odabir radova dodatno potiče. Značaj ovog izdavačkog poteza, dakle, ne vidimo samo u tome što su stručnoj javnosti predstavljeni slabo poznati originalni tekstovi, već vjerujemo da će to biti i poticaj za obuhvatnije teorijske napore.

Dalibor Čepulo

GESCHICHTE UND GESELLSCHAFT, Zeitschrift für Historische Sozialwissenschaft, Heft 1—4, Göttingen 1986.

Časopis *Geschichte und Gesellschaft* izlazi u tisku zapadnonjemačke izdavačke kuće Vandenhoeck i Ruprecht iz Göttingena. Ovo je dvanaesta godina njegova izlaženja, a u 1986. godini objavljena su 4 broja. U podnaslovu stoji »Zeitschrift für Historische Sozialwissenschaft«, čime se pobliže definira kao časopis za proučavanje socijalne historije.

Već pri samom pogledu na sadržaj časopisa možemo zaključiti da je namijenjen tematskom proučavanju nedavne prošlosti, odnosno periodu dvadesetog stoljeća. Svaki broj ima tematski naziv kojim su obuhvaćeni svi znanstveni radovi sadržaja.

Prvi broj s tematskim nazivom »Nachkriegsprobleme 1918—1924 im Vergleich« donosi ove znanstvene radove: Bernd-Jürgen Wendt u »Vom Interventionsstaat zum Industrieparlament. Ordnungspolitische Vorstellungen in England nach dem Ersten Weltkrieg« (5—33) razmatra problem nastanka korporacijskog sistema u Engleskoj pri čemu analizira utemeljenje »National Industrial Conference« i uzroke neuspjeha korporacijskog eksperimenta u navedenoj periodu; Andreas Kunz u »Arbeitsbeziehungen und Arbeitskonflikte im öffentlichen Sektor. Deutschland und Grossbritannien im Vergleich« (34—62) analizira uzroke društvenih konflikata koji su potresali Njemačku u periodu 1919—1922. godine te Veliku Britaniju 1919, traži uzroke koji su doveli do zaoštavanja društvenih odnosa u te dvije zemlje i reakciju države na probleme vezane uz radničko pitanje; Wolfram Wette u »Die militärische Demobilmachung in Deutschland 1918/19. unter besonderer Berücksichtigung der revolutionären Ostseestadt Kiel« (63—80) govori o uzrocima koji su doveli do demobilizacije na kraju prvoga svjetskog rata, o toku demobilizacije koje je započela prvog dana primirja 11. XI 1918, a završila na sredini veljaše 1919, s posebnim obzirom na proces demobilizacije u Kielu u kojem je potkraj 1918. bilo stacionirano 50.000 vojnika. Drugi broj s tematskim nazivom »Faschismus in autoritären Systemen« sadrži ove znanstvene radove: Armin Heinen u »Faschismus als Reflex und Voraussetzung autoritärer Herrschaft in Rumänien« (139—162) govori o uzrocima nastanka i razvitka fašističkog pokreta u Rumunjskoj s obzirom na stanje u samoj zemlji i na vanjske utjecaje koji su jačali s uzdizanjem fašizma u Italiji, Njemačkoj i Španjolskoj. Prati razvoj fašističke organizacije »Željezna garda« i njen sve veći utjecaj u zemlji; Margit Szöllösi-Janzen u »Horthy-Ungarn und die Pfeilkreuzlerbewegung« (143—182) analizira uvjete postanka mađarskog fašističkog »Pokreta strelastih križeva« i Hortijev režim. Ilustrativna je tabela

sa osnovnim karakteristikama triju desno orijentiranih organizacija: konzervativne »stare desnice«, radikalne »nove desnice« i »Pokreta strelastih križeva« s podacima o vođama, socijalnoj bazi, tipu partije, partijskom sistemu, političkoj platformi i ulozi masa u svakoj od njih; Walther L. Bernecker u »Spaniens 'verspäteter' Faschismus und der autoritäre 'Neue Staat' Francos« (183—211) govori o ujedinjenju dviju fašističkih grupa oko Ledesma i Redonda 1931. godine u Juntas de Ofensiva Nacional Sindicalista (JONS), o osnivanju i aktivnosti fašističke organizacije Falange Española te o fuziji tih dviju u FE de Ians JONS u veljači 1934. Analizira i sistem vlasti u doba Frankovog režima te utjecaj fašizma na socijalne strukture društva.

Treći broj s tematskim nazivom »Wissenschaften im Nationalsozialismus« sadrži ove znanstvene radove: Jerry Z. Müller u »Enträusung und Zweideutigkeit. Zur Geschichte rechter Sozialwissenschaftler im 'Dritten Reich'« (289—316) razmatra pitanje društvenih znanstvenika u vrijeme nacističkog režima te utjecaj Hitlerovog dolaska na vlast na kontinuitet intelektualne djelatnosti istaknutih znanstvenika od Weimarske Republike do kraja nacističkog režima. Autor je rad ilustrirao analizom kontinuiteta znanstvene djelatnosti Hansa Freyera, autora socioloških, filozofskih i povijesnih radova; Herbert Mehrstens u »Angewandte Mathematik und Anwendungen der Mathematik im nationalsozialistischen Deutschland« (317—347) analizira utjecaj nacističkog režima na matematiku kao znanost koja je do 30-ih godina bila relativno autonomna u odnosu na sistem vlasti. U prvom dijelu, koji je vremenski odrediv od 1890. do 1932, autor govori o razvoju primijenjene matematike do samostalne znanosti i osnivanju časopisa i društva za tu znanost. U drugom dijelu govori o periodu od 1933. do 1937. kada se i primijenjena matematika, kao i ostale znanosti, uklapa u nacističku ideologiju. Treći period od 1937. do 1942. godine karakterizira reforma visokog školstva, a na kraju toga perioda primijenjena matematika počinje se intenzivno uvoditi u razne odjele oružanih snaga. U periodu od 1941. do 1945. primijenjena matematika igra značajnu ulogu, dobiva vlastiti program razvoja i planira se osnivanje novog instituta; Kristie Macrakis u »Wissenschaftsförderung durch die Rockefeller-Stiftung im 'Dritten Reich'. Die Entscheidung, das Kaiser-Wilhelm-Institut für Physik finanziell zu unterstützen, 1934—1939.« (348—379) podijelila je rad kronološki u tri dijela: od 1934. do 1935. kada je Rockefellerova zaklada odlučila da i dalje, usprkos dolasku nacizma na vlast, financira Kaiser-Wilhelm-Institut für Physik, 1936. kada je došlo do reakcije javnosti u SAD na tu potporu nakon što je objavljen članak u New York Timesu i od 1936. do 1939. kada dolazi do razvoja »Max-Planck-Instituta« i povlačenja zaklade iz Njemačke.

»Theorieprobleme« tematski je naziv četvrtog broja s tri znanstvena rada: Detlef J. K. Peukert u »Die 'letzten Menschen': Beobachtungen zur Kulturkritik im Geschichtsbild Max Webers« (425—442) osvrće se na jedan od osnovnih problema radova Maxa Webera — proces racionalizacije na Zapadu, zatim na rad »Wirtschaftsethik der Weltreligionen« preko kojeg je došao do pitanja o utjecaju protestantske etike na novi način života u duhu kapitalizma. Autor govori o četiri vremenski stupnjevana usmjerenja u poslijeratnom razdoblju proizašlih kao posljedica Weberovih radova te o aktualnosti Weberove misli danas; Dieter Groh u »Spuren der Vernunft in der Geschichte'. Der Weg von Jürgen Habermas zur 'Theorie des kommunikativen Handelns' im Schatten Max Webers« (443—476) govori o razvoju filozofije J. Habermasa od početka 50-ih godina

s posebnim obzirom na njegovu etičku i političku teoriju pri čemu ga ocjenjuje kao prvenstveno političkog mislioca, zatim rad iz 1954. godine, »Die Dialektik der Rationalisierung«, kada je J. Habermas gotovo potpuno formulirao svoje osnovne teorijske pozicije. U posljednjem dijelu rada autor se osvrće na najnoviji rad J. Habermasa »Theorie des kommunikativen Handelns« iz 1981. godine; Stephan Fuchs i Matthias Wingens u »Sinnverstehen als Lebensform: Über die Möglichkeit hermeneutischer Objektivität« (477—501) govore o ponovnoj aktualnosti hermeneutičkih problema, posebno o problemu objektivnosti razumijevanja smisla. Zatim razmatraju Habermasovu i Apelovu kritiku univerzalističkog rješenja hermeneutičkog problema objektivnosti te o pokušaju Ulricha Oevermanna da razumijevanje smisla izgradi u opću metodologiju društvenih znanosti kojoj je osnovu postavio u djelu »Methodologie einer objektiven Hermeneutik«. Novu formulaciju hermeneutičkog pitanja postavili su H. G. Gadamer i Ch. Taylor koji razumijevanje smisla ne prihvaćaju kao opću kulturno-znanstvenu metodu već kao »oblik života«.

Stalnu rubriku časopisa čini »Diskussionsforum«. Članci su iz toga bloka: 1. broj — Wolfgang Ruppert »Zwei neue Museen für Deutsche Geschichte? Vorschläge zu ihrer demokratischen Öffnung« (81—92); 2. broj — Gunter Mai »Warum steht der deutsche Arbeiter zu Hitler, Zur Rolle der Deutschen Arbeitsfront im Herrschaftssystem des Dritten Reiches« (212—234); Adelheid v. Saldern »'Alter Mittelstand' im 'Dritten Reich'. Anmerkungen zu einer Kontroverse« (235—243); 3. broj — Ellen Kennedy »Carl Schmitt und die 'Frankfurter Schule'. Deutsche Liberalismuskritik im 20. Jahrhundert« (380—419); 4. broj — Alfons Söllner »Jenseits von Carl Schmitt. Wissenschaftliche Richtigstellungen zur politischen Theorie im Umkreis der 'Frankfurter Schule'« (502—529); Paul Nolte »Soziologische Theorie und Geschichte. Was können Historiker von Jürgen Habermas' 'Theorie des kommunikativen Handelns' lernen?« (530—547); Heinrich August Winkler »Ein neuer Mythos vom alten Mittelstand. Antwort auf eine Antikritik« (548—557).

Prva tri broja časopisa sadrže rubriku »Wichtige Geschichtswissenschaftliche Institutionen« koja čitaocima upoznaje sa značajnim historijskim ustanovama pri čemu se donose podaci o postanku i razvoju tih institucija i o fondovima važnim za historičare, koje one posjeduju. To su: Njemački historijski institut u Londonu, Njemački historijski institut u Rimu i Koledž sv. Antuna u Oxfordu. Važno je još napomenuti da časopis sadrži opsežan reklamni dio namijenjen obavijestima o najnovijim ili još neobjavljenim radovima sa svih područja društvenih znanosti (povijest, sociologija, socijalna psihologija, politika, politička ekonomija).

Zoran Ladić